

Matti Aholasta tuli maailmanluokan perhostutkija

LUOPIOINEN

Matti Ahola aloitti harrastuksensa vuonna 1957 suurperhosten keräilyllä, muutaman vuoden päästä hän innostui myös pikkuperhosista. Sitten kuvaan tulivat mukaan toukkien preparointi ja kasvat. Vuonna 1980 Matti kavensi toukkaharrastustaan vain yökköspierosten toukkiin saksalaisen toukkaspecialistin **Herbert Beckin** ohjeiden mukaan ja keskittyi siitä lähtien eurooppalaisten yökkösten kasvateluun ja niiden toukkien kuvaamiseen.

Seuraava kiinnostuksen kohde olivat paikallisfaunat. Vuonna 1982 ilmestyi selvitys *Matin* silloisen kotipaikkakunnan Hämeenkosken perhosista, tähän osallistui myös paikalliset perhosmiehet.

Vuonna 2017 valmistui kartoitus Luopioisten perho-

sista perhoskavereiden **Lauri Salosen** ja **Leimo Kankaan** kanssa, mukana olivat myös **Keijo Mattila** ja **Arto Tyrni**.

Nyt Matilla on meneillään materiaalin kerääminen Keski-Pohjanmaan perhosjuttua varten.

Matkoja perhosten perässä

– Haavin kanssa on tullut ko- luttua Suomi päästä päähän, Hankoniemeltä tuntureille. Myös Euroopassa olen ollut 17 maassa, eniten ehkä Venäjällä eli kuusi kertaa ja Espanjassa neljä kertaa. Näillä matkoilla olen kerännyt materiaalia tutkimista varten ja tavannut samanhenkistä porukkaa. Vastaavasti muutamia tuttuja on sitten käynyt Suomessa ja olen ollut heille oppaana, kertoo Matti Ahola.

Matkustelu onkin *Matin* mukaan ehdoton edellytys kattavan kokoelman saami-

seksi. Paikallinen opastus on ollut tärkeää tiettyjen lajien löytämiseksi.

Luopioisista kotoisin olevasta Matti Aholasta kehittyi vuosien mittaan maailmanluokan perhostutkija ja huip- puluokan toukkaspecialisti.

Toukkien osalta tutkimus on ollut pääasiassa niiden kuvaamista ja tieteellisten artikkeleiden kirjoittamista alan kansainvälisiin julkaisuihin. Matti on selittänyt ja kuvannut tieteelle monia uusia lajeja, sekä toukkia että perhosia.

– Aikuisista perhosista katsotaan siipikuviot ja genitaalit eli sukuelimet, toukista kuviot, suosat ja ketotaksia eli toukkien karvapeite. Lisäksi voidakseen olla varma lajista on toukkia kasvatettava munista lähtien, jolloin niiden tutkiminen on paljon hitaampaa ja työlämpää. Myös lajin ravintokasvit pitää tuntea,

selvittää Matti Ahola työtään.

Paljon julkaisuja

Entomologi Matti Aholan päätyö on ollut vuosina 2005–11 työstyetty kolmiosainen tieteellinen kirjasarja *Pohjoisen Euroopan yökkösten toukat* (Larvae of Northern European Noctuidae).

Tämä yhteensä lähes 2000 sivun kirjasarja sisältää lajiku- vaukset, nimien synonyymit, kotelokuvaukset ja ravintokas- vilistat sekä suosapiirroksat. Toinen kirjoittaja **Kimmo Silvonen** on kirjoittanut kir- jasarjaan elintapatiedot sekä kuvannut ja valinnut kuva- aineiston sekä suunnitellut kuvataulut.

Matti Ahola on julkaissut runsaasti muitakin perhosiin liittyviä julkaisuja.

Ahola on jäsen Tampereen Hyönteistutkijain Seurassa, Suomen Perhostutkijain Seurassa, Suomen Hyönteistieteel-

Entomologi Matti Aholan perhostutkimus on pikkutarkkaa työtä. Kuva: Ulla Kangas

lisessä Seurassa, Föreningen- sä (Tanska), SEL:ssä (Europa)

ja SHILAP:ssä (Espanja).

Terttu Tuominen

Lustehitukoi on edelleen harvinaisin Matti Aholan löytämä perhonen

Matti Ahola kertoo perhoshar- rastuksestaan:

”Harrastukseni alussa kaikki suuret ja kauniit perhoset oli- vat tietenkin mahtava juttu. Ensimmäiset perhoseni tal- letin vuonna 1957, kun oppi- koulussa kasvienkeruu voitiin vaihtaa perhosiin. Alkuun ke- räilin vain suurperhosia, mut- ta 1960-luvulta talletin myös pikkuperhosia. Mieleeni on jäänyt noilta vuosilta tumma- verkoperhonen, jonka tapasin vuonna 1958 pienen Saarijärvi- nimisen lammen rannalta. Laji asui paikalla monta vuotta ja tapasin sen viimeksi vuonna 1965. Mutta sitten se jostain syystä hävisi ja on nykyään Hämeessä hyvin harvinainen. Joitakin yksilöitä on edelleen kokoelmassani.

Innostuin perhosten toukka- vaiheista, kun vuonna 1969 olin yhdessä Jaakko K. Kankaan ja Erkki Peltosen kanssa retkellä Torniossa. Erkki oli Suomen paras toukkatutkija. Hankin toukkien preparoimisvehkeet ja olen sen jälkeen tutkiskellut etupäässä juuri tätä perhosten toukkavaihetta. Kokonaan uu- teen lajiin osuin kesällä 1971, kun vietin perheeni kanssa ke- sää kotitilallamme Koivurini- teellä, Kantolan kylässä lähellä Kyyjärven rajaa. Valopyydyksellä oli toiminnassa joka yö. Pyydyk- seen osui laji, jota en tuntenut. Se osoittautui pieneksi luste- hitukoiksi, jonka professori **Max von Schantz** määrittä seuraava syksynä. Se oli tuolloin kokonaan uusi laji Suomessa.

Laatikollinen perhosia Lauri Salosen kokoelmasta vuosikymmenten takaa. Ajan patina näkyy ja laatikkokin on itse tehty. Sen erikoisuus on paperipohjan alla kulmissa olevat naftaliinisäiliöt tuholaisen karkottamiseksi. Naftaliini on tietysti jo haihtunut. Kuva: Lauri Salonen

Lajia on tavattu sittemmin muualtakin, mutta se on edel- leen maassamme harvinainen. Myöhemmin onnistuin myös kasvattamaan lajin toukasta.

1980-luvulla aloin kirjoitella toukkakuvauksia alan julkaisui- hin ja samalla harrastuksestani alkoi tulla kansainvälisempää. Ensimmäisen ulkomaanmat- kani tein kaverini **Leo Kohosen** kanssa 1982 Espanjaan, jossa kerättiin perhosia kolme viikkoa kesäkuussa ja tavattiin paikalli- sia perhosmiehiä. Sittemmin on tullut käytyä haavin kanssa 17 Euroopan maassa, kauemmas en ole vielä ehtinyt.

Perhosten myötä olen saan- nut ystäviä ympäri maapalloa. Kirjeenvaihtokavereita harras- tukseni tiimoilta minulla on ollut parhaimmillaan yli 200 Vladivostokia, Japania ja Kana-

daa myöten. Olen myös käynyt paikoissa, jonne en muuten olisi päässyt tai mennyt. Harrastus on täyttänyt minun elämäni.”

Paljonko eri perhoslajeja on maailmassa ja meillä Suomessa?

– Maailmassa on yli 100 000 perhoslajia, tarkkaa lukua en tiedä. Suomessa lajeja on hiukan yli 2600. Pirkanmaan tilannetta en nyt tarkalleen tiedä, mutta arvioni on, että yli 1500 lajia joka tapauksessa.

Mikä tekee Luopioisista hyvän perhosseurantapaikan?

– Luopioisista on löydetty jo yli 1200 lajia. Sijainti Suo- messa on kohtuullisen hyvä kasvillisuuden puolesta. Vain merenrantakasvit puuttuvat.

Montako perhosta aloittelija voisi löytää helposti?

– Aloittelija voisi Luopioisista löytää helposti muutaman sata lajia riippuen harrastajan aktiivisuudesta.

Milloin perhosia voi löytää?

– Perhoset ovat pääsään- töisesti liikkeellä huhtikuun lopusta lokakuulle asti lajista riippuen. Useimmat lajit ovat yö- tai hämääraaktiivisia, joten joitakin välineitä tarvitaan yö- perhosten havaitsemiseksi.

Missä perhoset ovat talvet?

– Talvehtimiseen perhoset ovat kehittäneet erilaisia stra- tegiata. Osa lajeista talvehtii munana, osa toukkana, osa kotelossa ja pieni osa talvehtii aikuisina perhosina. Munat ovat talven siinä, minne ne on munnittu, muut kehitysvaiheet pyrkivät talveksi lumen alle. Aikuisia perhosia voi tavata talvehtimassa esimerkiksi kel- lareissa.

Millainen perhoskesä 2020 on meille nyt tulossa?

– Jää nähtäväksi. Sään en- nustaminen on nykyään hyvin hankalaa vaihtuvien olosuhteiden takia.

Miksi toivoisit perhosharrastuksen lisääntyvän?

– Luonnossa liikkuminen mistä syystä tahansa on hyväksi. Perhosharrastus on hyvä syy lähteä ulos. Samalla voi tuottaa tietoa paikallisista perhosista.

Mikä on harrastajatutkimuk- sen merkitys koko perhostie- teelle?

– Harrastajat tuottavat kor- vaamatonta paikallista tietoa perhosten esiintymisestä. Sitä tietoa on muuten vaikea saada.

Mistä ovat tulleet perhosten suomalaiset nimet?

– Jokaisella suomalaisella perhosella on suomenkieli- nen nimi. Nimistöä ylläpitää Helsingin yliopisto, ja nimet ovat nykyään verkossa laji.fi- nimisessä tiedostossa. Nimi kertoo aina jotakin perhosesta.

Mistä tulee nimi esimerkiksi ruusu-ruohokätkökääräinen?

– Se on saanut nimensä siitä, että sen toukka elää ruusu- ruoholla.

Miksi perhoset tarvitsevat tiettyjä kasveja?

– Monet perhoset ovat monofageja eli niiden toukat elävät vain tietyllä kasvilajilla. Jotkut perhoset ovat oligofageja eli niiden toukat elävät muutamalla kasvilajilla. Monet perhoset ovat taas polyfageja eli niiden toukat voivat syödä hyvinkin monenlaisia kasveja.

Riippuko ihmiskunnan tule- vaisuus jotenkin myös hyönteisistä ja perhosista?

– Ihmisten tulevaisuus ei ehkä riipu pelkästään perhosista, vaikka ihmisen kannalta per- hosilla onkin merkitystä muun muassa pölyttäjinä.

Kun harrastaa perhosia pit- kään, voiko lajien esiintymisistä tehdä päätelmiä esimerkiksi luonnon tilasta?

– Voi, ja myös ilmaston lämpiämisestä. Esimerkiksi monet lajit leviävät nykyään pohjoiseen päin. Luopioisista on löytynyt lajeja, joita aikaisemmin on tavattu vain etelärannikolla tai Ahvenan- maalla. Esimerkiksi sulkamit-

tari on tällainen.

Ajat ovat muuttuneet. Onko perhosten kerääminen eettisesti oikein vai pitäisikö luontoa tässäkin kohden säästää ja kerätä perhostietoa esimerkiksi valokuvaamalla?

– Nykyään on harrastukseen tullut valokuvaus, joka on uusien laitteiden takia yleistynyt. Valokuvaamalla voi kerätä tietoja lajeista, mutta hyväkään kuva ei kerro kaikkea ja myös perhosten tallettamista edel- leen tarvitaan. Mutta harrastaa voi myös valokuvaamalla.

Useat perhoset ovat kauniita. Miksi joukossa on kovin vaati- mattomankin värisiä?

– Päiväaktiiviset perhoset ovat usein värikkäitä. Yöllä liikkuvilla puolestaan väritys on usein suojaväri petoja vastaan. Väritys voi myös varoittaa lajin myrkyllisyydestä.

Kiinnostava perhos- havainto?

Jos tulevan kevään ja ke- sän aikana teet mielestäsi mielenkiintoisen perhos- tai toukkahavainnon, lä- hetä siitä tieto sähköpos- tiotieeseen foxposti@ gmail.com. Liitä mukaan mieluiten digikuva, ha- vaintopaikan nimi ja päi- vämäärä sekä nimesi ja pu- helinnumerosi. Havaintosi tallennetaan Luopioisten perhosseurantaan.